CZU: 32.001:378.245(478) https://doi.org/10.59295/pas2025.01

CONSIDERAȚII PRIVIND STUDIILE DE DOCTORAT ÎN CONTEXTUL RELAȚIEI ȘTIINȚA POLITICĂ – POLITICA ȘTIINȚIFICĂ. CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

Victor SACA[1]

Abstract. ***This article examines the current aspects of the binomial doctoral studies relationship between political science and scientific policy in the Republic of Moldova. The author first analyzes the theoretical dimension of this binomial, specifically the perception of the specialized doctoral study regarding the objective and subjective conditions of the impact of the relationship between political science and scientific policy. Particular attention is paid to the criteria of influence of this relationship on society, including on specialized doctoral studies.***

At the same time, more than half of the article is devoted to the empirical dimension of the impact of the cause-and-effect relationship between politics and political science in the Republic of Moldova on doctoral studies. Thus, during the thirty years of the Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, the complex and contradictory nature of the training of scientific staff in the traditional doctoral institution, and then within the doctoral schools of Social Sciences that emerged ten years ago at USM, ASM and other institutions, has been demonstrated.

Keywords: *doctoral studies, political science, scientific policy, political science-scientific policy relationship, scientific criterion, political criterion, integrative principle, doctoral school, Republic of Moldova*

Actualmente studiile de doctorat din Republica Moldova evoluează pe nou sub influența a mai multor factori de sorginte epistemologică, axiologică, praxiologică, structurală, aplicativă, integrativă ș. a: valorici, instituționali, relaționali, funcționali, normativi și de altă natură dintre știință și politică. Factorii respectivi se disting prin complexitate și polivalență de conținut, regăsindu-se treptat în ceea ce numim cercetări doctorale atât ca direcții și caracter specific, cât și ca dinamică și statică specifică a transformării/modernizării politice, iar de aici și științifice. Atare transformare/modernizare, în funcție de capacități exogenice și endogenice, face a fi actuală problematica studiilor de doctorat în contextul relației știință-politică în general și știință politică-politică științifică în particular.

În această ordine de idei cercetătorii din domeniul științelor politice de la noi manifestă un interes aparte pentru tematica studiilor de doctorat, dar și pentru cea a relației de tip „știința politică - politica științifică", în special a trăsăturilor dialectice (de cauză-efect) și sinergetice a acestei relații. Însă pe parcursul celor aproape trei decenii și jumătate de independență a țării, inclusiv trei decenii a Facultății Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, în afara unor articole științifice ale autorului și ale altor cercetători apărute în literatura de specialitate (Saca, 2003; Saca, 2004a; Saca 2004b;

[1] doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova, e-mail: vtsaca@hotmail.com

Saca, Rusnac, 2013; Saca 2020; Saca 2024) astăzi nu avem deocamdată rezultate ale unor cercetări monografice fundamentale privind binomul studii doctorale – relație știință politică-politică științifică.

Astăzi constatăm faptul că atât subiectul, cât și contextul acestui binom se manifestă multidimensional drept un întreg sub influența factorilor enunțați mai sus, în albia unor reprezentări dihotomice de diferită valoare: cantitativă-calitativă, radicală-parțială, extinsă-restrânsă, accelerată-încetinită, constantă-fluctuantă, coerentă-incoerentă, concordantă-discordantă, stabilă-instabilă, continuă-discontinuă ș. a. Aceste și alte dihotomii considerate a fi firești vieții sociale *lato sensu*, menționate de autor și în alte publicații (Saca 2020; Saca 2024), însoțesc impactul relației știință politică-politică științifică asupra studiilor de doctorat la specialitate în funcție de anumite condiții obiective și subiective. Condiții care se întretaie la fel de firesc în liniile aceluiași întreg, manifestându-se continuu, de obicei, prin opuneri și modalități diverse, orientate spre anumite dimensiuni geo-cronometrice (de timp și spațiu) ale studiilor și relației nominalizate.

E important că condițiile obiective (poziția, statutul actorilor politici și a cercetătorilor științifici în societate) și subiective (rolul, capacitățile actorilor respectivi de a pune în valoare reformarea și modernizarea domeniilor politic și științific) existente socialmente în diferitele dimensiuni de timp și spațiu prin acumulări și valorificări a necesarului de conținut (nevoi, necesități, pasiuni, interese, scopuri sociale), duc în ultima instanță la anumite corelații de cauză-efect în binomul studii doctorale – relație știință politică-politică științifică. Doar că în cazul unei societăți în tranziție spre democrație cu element de consolidare democratică, cum este cea a Republicii Moldova, cauza și efectul între cercetare științifică și politică științifică sunt pătrunse mai des de element conflictual, și mai puțin consensual la capitolul relații inter-actori pentru influență și putere. Desigur, astfel de relații între diferite forțe sociopolitice – partide, mișcări, blocuri politice, guvernare și opoziție, elite centrale, regionale și locale tind a fi cu implicări concrete ale unor experți și cercetători științifici din domeniul sociologiei politice, teoriei politice, economiei politice, psihologiei politice, ecologiei politice ș.a. Atare situație o demonstrează diverse elaborări și prezentări de atitudini în mass-media, în special radio-televiziune, actualmente axate frecvent pe emisiuni ce țin de campania electorală pentru alegerile parlamentare din 28 septembrie curent, când factorul științific e mobilizat la maximum întru susținerea factorului politic.

Deci, conform condițiilor obiective și subiective relația dintre politica științifică și știința politică în context de cauză-efect raportată la studiul doctoral din Republica Moldova e condiționată de obicei de potențialul economic, social sau cultural al actorilor politici și științifici, dar și de cel științific-social și politic per ansamblu, precum și de cele ale diferitelor ramuri ale științelor sociale, inclusiv politice particulare. Astfel de ecuație complexă de cauză-efect a relației nominalizate e percepută în studiul doctoral de specialitate ca un câmp de activitate cu roluri valorice concrete: de factor decizional al politicii științifice, cu pârghii decizionale în speță de reglementare, coordonare, intercorelare și modernizare față de știință în general și științele sociale, inclusiv politice în particular; dar și de factor de influență inversă, a științelor sociale (politice) asupra politicii științifice prin asigurarea acesteia cu diverse recomandări, idei, concepții, principii, criterii la nivel de mentalitate și comportament, de acțiune, activitate și relații ale actorilor.

În această ecuație relațională interconexiunea și intercalarea valorică a politicului cu non-politicul face ca activitatea politicii științifice să capete, de rând cu modernizarea elementelor sale proprii, unele elemente de conținut noi ce le oferă non-politicul. Elemente care în funcție de condițiile socio-istorice sau socio-actuale de manifestare pot fi de primul rang sau de rangul secund. În cadrul acestei logici de judecăți asupra relației de cauză-efect, urmărim că politica per ansamblu devine științifică, economică, socială, culturală, managerială, informațională, ecologică, etc., îmbogățindu-și astfel potențialul de influență în diverse domenii, inclusiv în cel al studiilor de doctorat.

La rândul său știința politică obține și valorifică în raporturile sale cu politica științifică elemente de conținut nou ce țin de unele mecanisme, metode, instrumente, reglementări de activitate ale acesteia, dar eminamente supuse specificului științific de manifestare. Asemenea raporturi necesită din partea reprezentanților studiului doctoral de specialitate de a conștientiza, a cunoaște și a promova cât se poate de echidistant în cadrul cercetărilor și implementării produsului științific factorii corelativi atât politică-știință per ansamblu, cât și politică științifică-știință politică în special.

În contextul acestor afirmații devine firească orientarea publicației de față de a demonstra pe nou raportul dintre studiul doctoral la specialitate și relația știință politică - politică științifică, cu utilizarea în acest scop a dimensiunii determinant specifice de cauză-efect a raportului respectiv. Atare orientare în cadrul studiului doctoral necesită mai întâi a argumenta adecvat semnificația acestui raport în baza anumitor criterii (principii) de abordare, evaluare și implementare. De o importanță majoră în acest sens se bucură criteriul științific de orientare și funcționare în complexa mașinărie social-politică, economică și culturală a societății și nu acela pur politic, adesea folosit de unii politicieni, dar și de unii experți din Republica Moldova, care pun pe prim plan criteriul politic de examinare a limbii vorbite pe teritoriul țării (socotind-o drept limbă moldovenească) sau a diferitelor probleme ce țin de istorie, educație, interes național, economie națională, cultură națională, de tradiții ș. a. în procesul de transformare și consolidare democratică a țării. Cu atât mai mult, că astăzi majoritatea cercetătorilor, dar și a actorilor politici decizionali responsabili de politica științifică consideră criteriul științific drept unul prioritar în dimensiunea de cauză-efect față de politic, criteriu care fiind în mare pare fundamentat și alimentat de științele sociale (politice) dispune de capacități adecvate de a-i argumenta și recomanda politicului căi și metode științifice raționale de modernizare socială *lato și stricto sensu* a țării.

În afară de criteriul științific propriu-zis doctoranzii și postdoctoranzii de specialitate se conduc în activitatea de cercetare și de alte criterii, la fel importante și oportune de a le pune în valoare cât mai bine posibil în dimensiunea de cauză-efect a relației știință politică-politică științifică. Din rândul acestora menționăm: criteriul evoluției concret-istorice; criteriul de regim politic; criteriul modernizare politică - dezvoltare științifică; criteriul cultural-politic; criteriul geo-cronometric politică-știință; criteriul mentalitate-comportament al politicienilor și cercetătorilor; criteriul relațional politică-știință-doctorat, post-doctorat ș. a. Aceste criterii, luate ca un tot, se află într-o legătură reciprocă, completându-se în anumite condiții unul pe altul. De gradul lor de conștientizare și valorificare depinde eficientizarea activității studiului doctoral, desfășurarea și însușirea la un nivel adecvat al cercetărilor speciale de tip știință politică-politică științifică, dar și implementarea rezultatelor științifice așteptate.

Conform criteriilor enunțate cercetările de specialitate ale doctoranzilor și post-doctoranzilor a cunoscut o cale complexă, multidimensională, strict orientată în sistemul relațional știință politică-politică științifică de la simplu la compus, de la general la particular, de la sporadic la constant și viceversa, înregistrând în acest context un proces continuu de acumulare a unor noi cunoștințe, convingeri, pasiuni și orientări științifice și politice. Un aport deosebit în acest proces revine atât științelor sociale propriu-zise (filosofie, istorie, geografie, sociologie, economie, politologie, relații internaționale, psihologie, culturologie ș.a.), cât și științelor politice particulare, limitrofe cu științele sociale (filosofie politică, istorie politică, geopolitică, sociologie politică, psihologie politică, culturologie politică ș.a.). Aportul respectiv se manifestă în dubla lor ipostază de cauză-efect, axată pe elaborări și implementări de diverse proiecte și programe științifice și mixte științific-politice fundamentale despre societatea civilă și statul de drept; separația puterilor; interesul național și securitatea națională; modernizarea administrației publice; relația interese publice-proces decizional; interese publice și descentralizarea puterii; tranziția democratică și consolidarea democrației; interconexiunea democrației și economiei de piață; drepturile și libertățile omului; recunoașterea Republicii Moldova ca stat candidat de aderare la Uniunea Europeană și dezvoltarea capacităților de negocieri a statului candidat de aderare ș. a. Această tematică academică este doar o componentă relativ mică, dar foarte importantă a studiului doctoral de specialitate din punctul de vedere epistemologic, paradigmatic, metodologic, axiologic etc., fapt recunoscut și confirmat atât de deciziile doctoratului știință politică, cât și de cele ale politicilor științifice în domeniu.

Valorificarea în cadrul studiilor de specialitate a noi ramuri științifice limitrofe-științe politice particulare-între știința politică per ansamblu și alte științe sociale, a fost posibilă în baza principiului integrativ științific, ca unul principal al științei contemporane, care la fel se înscrie în ecuația noastră de cauză-efect al științei politice și politicii științifice. Atare ramuri limitrofe sunt de natură sociopolitică vizând prin manifestarea și influența lor integrativă necesitățile specifice ale unor domenii aparte ale politicii științifice, cum ar fi cel economic, social, cultural, educațional, informațional, demografic, ecologic ș. a. Evaluarea acestora în ecuația respectivă la fel se face prin intermediul aceloraşi criterii sus-menționate ale relației știință politică-politică științifică.

Desigur, studiul doctoral presupune a ține cont de principiul integrativ științific, dar concomitent și de specificul criteriilor enunțate în relația știință politică-politică științifică din Republica Moldova. Mai întâi e necesar a conștientiza în profunzime caracterul complex de manifestare a acestui principiu și a acestor criterii, care în cazul nostru sunt însoțite de contradicții cu tendințe paradoxale uneori greu de explicat. Aceleași dihotomii deja menționate, supuse principiului și criteriilor respective, au căpătat atât manifestări evidente, intenționate, directe, lineare, regulare, cât și latente, neintenționate, indirecte, nelineare, iregulare (Saca 2020:136), toate acestea având la activ un specific al lor legat de tranziția noastră spre democrație, în special de tărăgănarea acesteia, dar actualmente și de tărăgănarea procesului de consolidare a democrației, a modernizării politice cu manifestările ambivalente ale acesteia (Saca, 2028:7). Calea noastră spre democrație, a fost și continuă să fie una cu stări, procese, evenimente și fenomene logice și alogice, raționale și iraționale, cu sens și deficit de sens și perspectivă istorică (Saca, 2001:23), fapt determinat în viziunea mea atât de impactul moștenirii sovietice și post-

sovietice, cât şi de cel a-l moştenirilor oligarhice, statului capturat. Astfel de moşteniri nu pot să nu afecteze relaţia ştiinţă-politică, dar şi unele aspecte de raţionalitate şi pragmatism, de gândire dialectică şi sinergetică în utilizarea criteriilor de evaluare a acestei relaţii. Mai mult, şi studiul doctoral în activitatea sa n-a fost la un nivel aşteptat de a face faţă unei corelări adecvate a diferitelor criterii vizavi de cauza şi efectul relaţiei ştiinţă politică-politică ştiinţifică. Erau cazuri când în regimul tranzitoriu spre democraţie, cu dominări de element autoritar şi chiar totalitar al oligarhiei, care a capturat întreaga viaţă socială, inclusiv ştiinţifică, criteriul politic, cu diferitele sale variante de dominare şi politizare, devenea o frână pentru autenticitatea criteriului ştiinţific, îndeosebi cel din câmpul evaluativ al ştiinţelor sociale, inclusiv politice. Adică, era *de facto* o negare a legităţilor ştiinţei, o supunere necondiţionată, sau camuflată de a fi democratică, a dominaţiei politicului asupra ştiinţei politice.

În pofida acestor şi altor probleme prioritar de ordin subiectiv, binomul studii doctorale – relaţie ştiinţă politică-politică ştiinţifică din Republica Moldova cunoaşte o evoluţie pe cât de complexă şi contradictorie pe atât de importantă şi necesară de a o evalua la justa valoare. Atare evoluţie e determinată de o serie de particularităţi.

În primul rând, atât în cadrul studiului doctoral de specialitate, cât şi în cel al relaţiei ştiinţă politică-politică ştiinţifică, şi desigur în raporturile cauză-efect al acesteia faţă de cercetările doctorale, domina pe parcurs caracterul situaţional, dar şi simultaneu de abordare a problematicilor sociopolitice. Ne referim îndeosebi la aspecte ce ţin de politica internă (elaborarea şi implementarea tărăgănată a reformelor sociale *lato şi stricto sensu*, mai cu seamă a reformei judiciare (instituţiile judecătoreşti nu sunt încă pe deplin reformate funcţional), combaterii corupţiei, a dezinformării; pregătirea la un nivel relativ slab a cadrelor politice şi ştiinţifice; modernizarea întârziată a instituţiilor politice şi ştiinţifice ş. a.) şi cea externă (comportament şi atitudine pro-activă sau relativ pasivă în promovarea obiectivelor strategice şi tactice de euro-asociere şi euro-integrare a ţării; parafarea, semnarea şi punerea cu un anumit deficit administrativ-social de valoare a Acordului Asociere şi Acordului Liber Schimb între Republica Moldova şi Uniunea Europeană; începutul valorificării de către Republica Moldova a statutului de stat candidat de aderare la UE iniţiată de guvernarea PAS în condiţii nu rareori discordante dintre politica externă şi cea internă), când între ambele politici se creează disonanţe evidente de conţinut, cea externă cu iniţiative relevante de euro-asociere depăşind-o pe cea internă la capitolul iniţierii şi promovării reformelor.

În astfel de condiţii, politicile din interior, relativ pasive, mai mult reactive, creează terenul pentru manifestarea simultaneităţii valorice deficitare, ca fenomen de supunere a diferitelor reforme unui proces simultan de tărăgănare a lor, fapt ce devine o frână pentru exterior, pentru politicile active pro-integrare europeană. Atare situaţie afectează semnificativ binomul studii doctorale – relaţie ştiinţă politică-politică ştiinţifică. Însăşi studiile doctorale, prin cercetările ştiinţifice, n-au făcut faţă pentru a evalua la timp, cu argumente forte deficitul de concordanţă între politica internă şi politica externă, dar şi între ştiinţa politică şi politica ştiinţifică. De aceea, astăzi sunt necesare eforturi susţinute ale politicienilor şi cercetătorilor de asigurare a unei armonii relative în evoluţia binomului respectiv, de a merge în pas cu valorificarea statutului Republicii Moldova de stat candidat de aderare la UE, cu negocierile de aderare, care vor fi axate pe domeniile

principale de dezvoltare a statului Republica Moldova (Consilium Europa). Cu atât mai mult că în prezent sunt deschise negocierile de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. În acest context urmărim orientarea tot mai evidentă a guvernării actuale şi a majorităţii societăţii spre aderare la UE, demonstrată de referendumul pro-UE din 2024 şi de victoria PAS-ului în alegerile parlamentare din 28 septembrie 2025, cea ce a încurajat capacităţile şi posibilităţile politicii ştiinţifice şi a cercetătorilor din cadrul studiilor doctorale pentru noi eforturi de cercetare pentru viitor.

În al doilea rând, o importanţă aparte în cadrul relaţiei ştiinţă politică-politică ştiinţifică revine pregătirii cadrelor ştiinţifice prin intermediul doctoratului. Capacităţile de cauză-efect şi funcţionale ale instituţiei doctorantură, dar şi post-doctorantură în domeniul ştiinţelor politice au avansat odată cu crearea în anul 1998 pe lângă USM a Consiliului Ştiinţific Specializat în filozofie şi politologie (primul Consiliu din ţară abilitat cu dreptul de examinare a tezelor de doctorat în domeniul ştiinţelor politice, a cărui preşedinte a fost Gh. Rusnac), care a funcţionat până la sfârşitul lui 2003 (Moraru, Saca, Guzun, 2022). O dezvoltare intensă a ştiinţei politice se remarcă atunci şi în doctorantura Institutului de Filozofie, Sociologie şi Drept (astăzi Institutul de Cercetări Juridice, Politice şi Sociologice) al Academiei de Ştiinţe a Moldovei (astăzi a Universităţii de Stat din Moldova), a cărui Consiliu Ştiinţific Specializat era condus de savantul academician Alexandru Roşca.

Către începutul anului 2004 pregătirea cadrelor ştiinţifice din ţară, inclusiv în domeniul ştiinţelor politice, este supusă unor mari transformări. În Republica Moldova se elaborează şi se aprobă un nou Regulament privind conferirea gradelor ştiinţifice şi titlurilor ştiinţifice-didactice, conform căruia Senatele universitare se bucură de dreptul de a institui Consilii Ştiinţifice Specializate în diverse domenii (ca verigă principală în atestarea cadrelor ştiinţifice) şi de a desemna Seminare de Profil la specialităţile corespunzătoare (Regulementul..., 2004). Aceste şi alte modificări ulterioare au avut drept scop ridicarea nivelului calităţii de pregătire şi atestare a cadrelor ştiinţifice, în particular de a mobiliza la maximum activitatea Consiliilor Ştiinţifice Specializate în domeniul ştiinţelor politice de la USM şi AŞM în vederea modernizării procesului ştiinţific.

Un alt eveniment marcant în reformarea activităţii ştiinţifice de doctorat îl constituie crearea în anul 2015, conform deciziei ANACEC, a şcolilor doctorale, inclusiv la USM, AŞM şi alte instituţii. Apariţia şi funcţionarea acestor şcoli era orientată strict spre eficientizarea activităţii ştiinţifice a tinerilor cercetători, modernizarea procesului de studii la ciclul III doctorat. În acest context la USM deja mai bine de zece ani funcţionează şcoala doctorală de Ştiinţe Sociale, care uneşte în sine specialităţi de la facultăţile Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative; Jurnalism şi Ştiinţe ale Comunicării; Psihologie, Pedagogie, Sociologie şi Asistenţă Socială, iar în prezent şi a Institutului de Ştiinţe Juridice, Politice şi Sociologice.

Experienţa acumulată de şcoala respectivă în pregătirea specialiştilor-cercetători în domeniul ştiinţelor politice este una conformă cerinţelor actuale - guvernamentale, ministeriale, instituţionale. Activitatea şcolii doctorale se distinge prin diversitate, îmbină toate componentele obligatorii ale Regulamentului instituţional de organizare şi funcţionare a programelor de studii: program de pregătire universitară avansată, program individual de cercetare ştiinţifică pentru anii de studii doctorale, în particular de elabo-

rare a metodologiei cercetării, publicare a articolelor ştiinţifice, participare la conferinţe ştiinţifice naţionale şi internaţionale, susţinere publică a referatelor ştiinţifice şi în ultima instanţă susţinere publică a tezei de doctorat.

Pe parcursul anilor de independenţă a ţării în cadrul şcolii doctorale de ştiinţe sociale, a specialităţilor în domeniu, dar şi în Consiliile Ştiinţifice Specializate de la Universitatea de Stat din Moldova şi de la Academia de Ştiinţe a Moldovei au fost susţinute mai bine de 100 teze de doctor în ştiinţe politice şi aproape 25 teze de doctor habilitat în ştiinţe politice. Desigur, pentru un stat relativ mic cum este Republica Moldova acest indiciu pare a fi bun. El poate să influenţeze benefic relaţia ştiinţa politică- politica ştiinţifică, fapt posibil prin intermediul recomandărilor din cadrul tezelor de doctorat aduse procesului complex de modernizare şi promovare pe nou a politicii ştiinţifice.

Însă, ca urmare a unor interese, în opinia noastră cu tendinţe înguste, practica contradictorie a acestei relaţii denotă şi element de utilizare arbitrară a recomandărilor ştiinţei politice, fapt ce ţine de subaprecierea capacităţilor valorice a ştiinţei respective. Din acest motiv considerăm a fi problematică implementarea unor propuneri de îmbunătăţire a activităţii politicului parvenite pe parcurs de mai bine de 3 decenii din partea ştiinţelor politice. Poate că cauza reală a unei astfel de situaţie trebuie căutată atât în cadrul politicii, cât şi în cel al ştiinţei. Pe de o parte, există abateri ale responsabililor de politica ştiinţifică de la obiectivele ţintă propuse de ştiinţă, iar pe de ală parte, în activitatea unor reprezentanţi ai ştiinţei politice există o atitudine relativ pasivă de a urmări şi evalua prin intermediul cercetării implementarea propriului product ştiinţific în aria de manifestare a politicului. În acest context, ambele entităţi – politica ştiinţifică şi ştiinţa politică - în materie relaţională de cauză-efect şi funcţională nu rareori au evoluat prin stări turbulente, uneori chiar diforme, care pot fi catalogate drept rupturi la capitolul completării lor reciproce.

În al treilea rând, pe parcursul anilor de independenţă, în special la etapa iniţială de devenire politică şi ştiinţifică a ţării, relaţiile de cauză-efect, dar şi cele funcţionale între ştiinţa politică şi politica ştiinţifică sa-u confruntat cu o manifestare relativ slabă a unor cercetători ştiinţifici din domeniu de a expertiza la un grad relativ avansat obiectivele, procesul şi rezultatele activităţii politice, dar şi paradoxurile mentalităţii, comportamentului şi activităţii elitei politice (guvernării, opoziţiei) în conştientizarea şi realizarea proceselor democratice. Totodată, au existat şi serioase abateri a unor politicieni în procesul de susţinere a necesităţilor ştiinţei (Regulamentul.., 2004:174), manifestări a unor interese la comandă de supunere a producţiei ştiinţifice. În acest context, în spaţiul ţărilor CSI (inclusiv în Republica Moldova – *V.S.*) au fost tendinţe de elaborare şi promovare a aşa zisei „paradigmă" de deservire a elitei (Moşneaga, Saca, 2004:95), prin susţinerea de către putere a ştiinţei „de serviciu", cu aşa numitele structuri „independente", centre analitice pe lângă organele de stat, partide politice, mass-media, care spre deosebire de ştiinţa oficială cu resurse relativ reduse din universităţi, academie, erau axate strict pe susţinerea activă, iar în caz de necesitate şi pe justificarea eşecurilor guvernării sau opoziţiei.

Din partea ştiinţei politice oficiale influenţele sale iniţiale relativ slabe erau determinate îndeosebi de tărăgănarea procesului sau în unele cazuri de capacităţile relativ reduse de resocializare a cadrelor ştiinţifice cu experienţă în noul mediu ştiinţific cu tendinţe democratice, dar şi de emigrarea multor cadre tinere cu perspectivă de cercetă-

tori. Iar din partea politicii ştiinţifice sa-u efectuat şi măsuri, în opinia noastră, iraţionale de organizare a domeniului ştiinţei politice şi nu doar, ci şi a celui de filozofie, economie politică, istorie.

Astfel, către mijlocul şi în a doua jumătate a anilor 90 a secolului trecut aceste domenii ale instituţiilor superioare de învăţământ au fost comasate sub influenţa factorului de putere (excepţie catedra de Politologie a Universităţii de Stat din Moldova) ca un întreg în catedre de ştiinţe socio-umane. Se ştie doar că de la sfârşitul anilor 80-începutul anilor 90, domeniile respective se organizau, evoluau şi acumulau necesarul de componentă universitară pe nou în formulă de catedre aparte, inclusiv cea de Politologie, fapt remarcat în majoritatea instituţiilor superioare de învăţământ din ţară. Comasarea lor de sus, fără o comunicare raţională cu cei de jos, când deja era pus începutul reformării pe nou de catedre aparte privind predarea şi asimilarea cunoştinţelor social-politice, s-a răsfrânt în multe instituţii, în mare parte, negativ asupra procesului ulterior de cercetare în domeniile concrete a ştiinţelor sociale, inclusiv a ştiinţelor politice.

Drept negativă a fost şi practica de scoatere a politologiei ca obiect de studiu în majoritatea instituţiilor superioare de învăţământ din ţară (excepţie Universitatea de Stat din Moldova), mai mult, chiar şi de la specialităţile cu profil umanitar în general şi social în particular. O astfel de politică ştiinţifică era promovată atât de organele de putere de sus, cât şi de cele de jos, inclusiv responsabile din cadrul instituţiilor de învăţământ, care considerau politologia o disciplină inutilă în raport cu situaţia social-politică, dar şi cu disciplinele de specialitate.

În al patrulea rând, politica ştiinţifică în comun cu ştiinţa politică de la noi n-au făcut faţă pe deplin procesului de pregătire a cadrelor înalt calificate şi din cauza lipsei unui sistem modern de perfecţionare profesională a cadrelor ştiinţifice. Ne-am limitat pe parcurs, în mare parte, la o politică de perfecţionare din fosta URSS, când ne foloseam de instituţiile respective de perfecţionare din Moscova, Kiev, Sanct-Peterburg, iar pe nou, după declararea independenţei, şi de cele din România, îndeosebi Universitatea din Iaşi. Sau la posibilităţile ce le oferă, inclusiv *online,* tinerilor cercetători, dar şi celor cu experienţă, Conferinţele ştiinţifice internaţionale şi naţionale, de a participa şi acumula informaţii preţioase în domeniu nu doar de la confraţii de cercetare din ţară, ci şi de la cei din străinătate. Aceste-i modalităţi, adică folosirii forurilor ştiinţifice internaţionale din ţară şi din afara ţării, pentru implicarea cât mai activă a cercetătorilor întru creşterea nivelului lor profesional ştiinţific, îi revine în condiţiile Republicii Moldova un rol determinant.

Totuşi, cadrele ştiinţifice a unui stat aflat în profundă schimbare şi modernizare, cum este Republica Moldova, necesită o pregătire profesională continuă, conformă cerinţelor actuale naţionale şi internaţionale, printr-un sistem naţional special de perfecţionare bazat pe capacităţi avansate în domeniul ştiinţelor sociale în general şi ştiinţelor politice în particular. Sistem care ar întruni şi bunele practici a altor ţări şi, desigur, practici moderne a ţărilor Uniunii Europene, pentru o mai bună funcţionare a politicii ştiinţifice naţionale vizavi de perfecţionarea cadrelor ştiinţifice în contextul standardelor europene.

În al cincilea rând, pentru studiile doctorale relaţia cauză-efect şi cea funcţională între ştiinţa politică şi politică ştiinţifică e percepută ca fiind determinată de deficitul unei forme precise de raţionament general acceptat în mediul ştiinţific şi politic din ţară vizavi

de calea apropierii științei de putere și, viceversa, a puterii de știință. Pe parcurs, îndeosebi în primele două decenii de independență a Republicii Moldova, apropierea intelectualilor, inclusiv din cadrul științelor politice, de putere se baza mai mult pe „abilități de popularitate", de migrare a multor oameni ai științei relativ sărace în politica relativ bogată, se baza nu rareori pe „abilități" de servilism, cu un deficit evident de merit atât științific, cât și profesional-politic, „cu tendințe loiale și devotament personal față de putere" (Saca, 2020:137). La rândul lor, unii reprezentanți ai puterii de sorginte ex-sovietică și post-sovietică se manifestau ca și cei din regimul sovietic cu tendințe de a se identifica cu orice preț în procesul și circuitul „științific" ca experți „științifici", de a obține titluri științifice (Saca, 2020:137) Astfel de situație se înscrie într-o formulă paradoxală considerată de unii savanți încă la începutul anilor 90 a secolului trecut fenomen al „înfrățirii" științei sărace cu politica bogată (Saca, 20218: 83); al acceptării, în viziunea noastră, a unor cercetători neafirmați științific și fără o vocație politică deosebită în sfera puterii drept reformatori, „îndrumători" ai științei, adică dublei manifestări - de politician și cercetător, care împărtășește în mentalitatea și comportamentul politic adevăruri diferite: politic și științific (Saca, 2020:138; Saca, 2018).

În al șasea rând, deși relația cauză-efect între știința politică și politica științifică este pentru subiectul nostru de studiu – studii doctorale – una deja determinată ca două fenomene relativ independente unul față de altul, în cele aproape trei decenii și jumătate a statului Republica Moldova au fost și tendințe de politizare a științei, fapt dedus parțial și din manifestări de identificare a unor cercetători tineri, dar și a unora mai înaintați ca vârstă, cu politica, cu încercările lor de a se regăsi cu orice preț în coridoarele și birourile puterii și de a influența în scopuri înguste prin anumite decizii știința, dar și de a se bucura de anumite privilegii, inclusiv de superioritate și chiar răzbunare pe cineva din foștii confrați. De dragul acestui și altor motive atare foști cercetători metamorfozați în politicieni și fac „politică științifică", indiferent de unde au venit. Politică științifică cu devieri evidente de la normal în raport cu știința politică. Pornind de aici, nu întâmplător în societate percepția de către unele comunități sociale și demografice a devierilor și eșecurilor în politică este asociată adesea ca devieri ale științei politice (Saca, 2020:138), ceea ce în felul său influențează, după cum s-a menționat mai sus, procesul relativ redus de alegere de către tineret, inclusiv ciclul III doctorat, a politologiei ca domeniu educațional și profesional.

Totuși, practica politică actuală demonstrează o creștere a numărului de reprezentanți ai clasei politice, funcționarilor din instituțiile de stat, ministere, departamente, partide politice, organizații neguvernamentale cu o pregătire specială în domeniul științelor politice. Ei, în baza vocației față de domeniul politic, a cunoștințelor acumulate la licență, masterat, doctorat și, desigur, a experienței avansate din domeniul politicii științifice, contribuie substanțial la realizarea obiectivelor strategice ale statului și societății civile, inclusiv în prezent la valorificarea statutului Republicii Moldova ca țară candidat de aderare la Uniunea Europeană.

Așadar, abordarea fenomenului studii doctorale în contextul relației de cauză-efect între știința politică și politica științifică din Republica Moldova ne permite în final să venim cu unele raționamente în calitate de concluzii generale ce țin atât de situația ei actuală, cât și de perspectivă:

* formatul de până acum al relației și a studiilor respective, bazat pe normele și rigorile politice și științifice existente, în pofida dificultăților, a condus la o apropiere și interdependență a lor de formă și de conținut, întru realizarea obiectivelor valorice comune și distincte a ambelor domenii-cel al științei și cel al politicii, pentru o mai bună funcționare a studiilor doctorale. Însă, evoluția actuală de cauză-efect între știința politică și politica științifică față de doctorat, la fel și a indeterminismului lor funcțional, cunoaște și stări discordante, exprimate de obicei prin deficit de reciprocitate, când o componentă se impune prioritar ca decizie (politica, dar e firesc să fie așa, însă în limite raționale), iar cealaltă (știința) se manifestă prin restanțe evidente de susținere politică. Depășirea deficitului de reciprocitate între ambele domenii necesită o reformare relațională radicală a lor, într-un format modern care să conducă la creșterea rolului cunoștințelor politologice în procesul de raționalizare politică a relațiilor sociale *lato și stricto sensu*, inclusiv în evoluția doctoratului. Totodată, aceste relații trebuie să corespundă proceselor complexe actuale de valorificare a statutului Republicii Moldova de stat candidat de aderare la Uniunea Europeană. Privite prin prisma standardelor europene, cauza și efectul, dar și funcționalul relațional între știința politică și politica științifică de la noi, ajustate la necesitățile studiului doctoral, pot evolua mai bine folosind cele mai bune practici europene, adaptate rațional la condițiile naționale;

* sunt necesare eforturi susținute de a depăși starea de fragmentare a comunității cercetătorilor, inclusiv doctorali din domeniul științelor politice din țară, dar și de a consolida și diversifica relațiile științifice între școlile doctorale, catedre, departamente de profil pentru a moderniza calea lor de cercetare și publicare a producției științifice în parte și în comun privind diversele procese, fenomene, evenimente ce țin de problemele politicii actuale, consolidarea democrației, de europenizare a populației, aderarea la Uniunea Europeană, desfășurarea și evaluarea negocierilor de aderare ș.a. În acest context, la întărirea capacității de coeziune științifică în rândurile cercetătorilor din domeniu poate și trebuie să contribuie prin punerea în deplină valoare a potențialului său Asociația Națională de Știință Politică. În pofida dificultăților complexe cu care se confruntă comunitatea cercetătorilor din domeniul respectiv, ea este chemată să valorifice la maximum posibilitățile legale de a apăra și promova continuu, prin cercetare și implementare valorică, interesele sale științifice în special ce țin de necesitățile școlilor doctorale, conducătorilor de doctorat, în fața diferitelor devieri și conjuncturi posibile de ordin sociopolitic;

* a reevalua relația de cauză-efect și funcțională între știința politică și politica științifică este o chestiune de actualitate în percepția studiilor doctorale. Atare chestiune solicită noi eforturi ale ambelor entități – științei politice, inclusiv la nivel de cercetări doctorale, și politicii științifice - de a asigura la un nivel adecvat necesitățile prezente și cele de perspectivă atât ale uneia, cât și ale celeilalte la capitolul: resurse umane în domeniul cercetării (stoparea reducerii și respectiv mărirea numărului de cadre înalt calificate, inclusiv și îndeosebi tinere cu titluri și grade științifice, cu cunoștințe profunde, cu convingeri și orientări asumate privind parcursul european al țării, reformarea statului și societății în conformitate cu standardele europene); resurse materiale (de a moderniza pe nou infrastructura, fondul și substanța lucrului științific-politic, totalitatea documentelor, informațiilor și datelor necesare pentru elaborarea și realizarea activității științifice și

politice, etc.); resurse financiare (a augmenta şi folosi raţional finanţele atribuite domeniilor cercetării şi politicii ştiinţifice); organizare şi gestionare modernă, transparentă a cercetărilor ştiinţifice şi a politicii de susţinere a ştiinţei; stimulare complexă a cercetărilor ştiinţifice doctorale, prin măsuri legale diverse de implicare a tinerilor cercetători în procesul de participare activă la concursuri de proiecte ştiinţifice naţionale şi internaţionale, prin mărirea salariilor personalului ştiinţific, a burselor de doctorat; depolitizare a ştiinţei, prin depăşirea oricăror tendinţe posibile a politicii ştiinţifice de a impune caracter pur politic criteriilor, obiectivelor, procesului şi rezultatelor cercetării în detrimentul necesităţilor ştiinţifice propriu-zise.

* funcţionarea modernă a relaţiei ştiinţă politică-politică ştiinţifică la capitolul cauză-efect depinde direct de un sistem naţional la fel de modern de perfecţionare a studiilor doctorale, cadrelor atât ştiinţifice (în instituţia şcoală doctorală şi în cea postdoctorală), cât şi politice (în instituţia ştiinţifico-politică). Un astfel de sistem poate şi trebuie să includă şi cursuri periodice speciale de actualizare a cunoştinţelor, deprinderilor, abilităţilor valorice profesionale pe o perioadă de 1-1,5 luni (odată în cinci ani pentru cercetătorii ştiinţifici a diferitelor catedre, departamente, lectorii, conferenţiarii, profesorii universitari, dar şi pentru funcţionarii din domeniul politicii ştiinţifice) pe lângă instituţia de profil a Universităţii de Stat din Moldova (Facultatea Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative), cu suportul ştiinţifico-didactic în domeniul ştiinţelor politice şi administrative, relaţiilor internaţionale al specialiştilor de la facultatea respectivă şi de la alte facultăţi ale universităţii, dar şi cu participarea specialiştilor notorii de peste hotare.

BIBLIOGRAFIE

Saca V. *Ştiinţa politică şi politica ştiinţifică în condiţiile transformaţiei postcomuniste*. În: Filozofie. Ştiinţă. Politică: realizări, implementări, perspective. Materialele conferinţei ştiinţifice internaţionale (coord. Vasile Ţapoc). Chişinău: CE USM, 2003, p. 43-45.

Saca V. *Problema constituirii ştiinţei politice în condiţiile Comunităţii Statelor Independente: general şi particular.* În: Spiritualitate. Ştiinţă. Tehnică. Conferinţa ştiinţifică inter-universitară. 21 mai 2004a. Chişinău: UTM, 2004, p. 27-32.

Saca V. *Политическая наука в Республике Молдова: тематическое и инструментальное измерение.* În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică). Partea XXIV. Chişinău: CE USM, 2004b, p. 35-46.

Saca V. *Ştiinţa politică în contextul transformărilor post-sovietice*. În: Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova. Seria „Ştiinţe socioumanistice". Vol. II. Chişinău: USM, 2004, p. 51-62.

Saca V., Rusnac Gh. *Evoluţia ştiinţei politice în Republica Moldova.* În: PROCEEDINGS. The 37th Annual Congress (ARA) June 04-09, 2013, p.31-38.

Saca V., Rusnac Gh. *Ştiinţa politică universitară în contextul modernizării societăţii* (la 20 ani ai Facultăţii Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative). În: Ştiinţa politică şi societatea în schimbare. Materialele Conferinţei ştiinţifice internaţionale dedicate cele de-a 20-a aniversări a Facultăţii Relaţii Internaţionale, Ştiinţe Politice şi Administrative,13 noiembrie 2015. Chişinău: CEP USM, 2015, p. 13-26.

Saca V. Realităţi şi perspective ale relaţiei ştiinţă politică-politică ştiinţifică. Cazul Republicii Moldova. În: Teoria şi practica administrării publice. Materiale ale Conferinţei ştiinţifice-practice internaţionale 22 mai 2020. Chişinău: AAP, 2020, p. 135-138.

Saca V. Reflecții actuale asupra relației de cauză-efect și funcționale între știința politică și politica științifică din Republica Moldova. În: STUDIA UNIVERSITATIS. Științe sociale. Nr. 8 (148), 2024, p. 199-206.

Saca V. Raportul dintre democratizare și modernizare în condițiile societății în schimbare. În: Republica Moldova în contextul necesităților de modernizare. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, (F.E.-P. „Tipografia Centrală"), 2018, p. 55-82.

10. Saca V. Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii. Chișinău: CE USM, 2001, 473 p.

Republica Moldova – Consilium.europa.eu https://www.consilium.europa.eu

Moraru V., Saca V., Guzun M. Pedagog, savant, manager, diplomat, om al cetății. Academicianul Gheorghe RUSNAC la 80 de ani. În: Revista de Știință, Inovare, Cultură și Artă „Akademos". Nr.4 (67), 2022, p. 174-175.

Regulamentul cu privire la conferirea gradelor științifice și titlurilor științifice și științifico-didactice în Republica Moldova. Chișinău, 2004.

Мошняга В., Сака В. Развитие политологии как науки и учебной дисциплины в Республике Молдова. În: Политическая наука. Политология в постсоветских государствах. Сб. науч. тр. Москва. ИНИОН РАН, 2004, с. 145-175.

Юревич А. В. Ученые в политике. Политический дискурс. În: ПОЛИС, №2, 1999, с. 81-97.